

Decàleg de bones pràctiques per a la igualtat de gènere en les revistes científiques

UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

Índex

- Introducció
- Què hi poden fer les revistes científiques?
- Decàleg de bones pràctiques

Introducció

Les revistes científiques garanteixen la publicació periòdica en format d'articles dels resultats de la recerca i dels principals avenços en tots els àmbits del coneixement, de manera àgil i relativament ràpida, en textos estructurats i amb una extensió raonable. Aquests textos han passat, a més, per la validació, per part de persones expertes, dels continguts publicats, en el procés denominat *avaluació d'experts*, o *peer review*.

Les revistes són peces clau de la ciència, de les carreres acadèmiques i de la comunicació científica, i és per això que tenen un rol central en una qüestió tan rellevant com garantir la igualtat de gènere en la recerca científica i el seu impacte social.

Aquesta qüestió, que és l'eix central de les normes i legislacions europees, es troba en aquest moment en un punt en què podem parlar de compromís institucional real amb la igualtat de gènere. Però les lleis, les normes, els protocols d'actuació i les recomanacions, per si soles, no són suficients; cal un esforç i una voluntat d'acció per aconseguir l'objectiu de la igualtat. Fer bona ciència amb perspectiva de gènere és bo per a la societat en general, i per tant cal assumir-ho com un element més en l'avaluació de la qualitat de la recerca.

Què hi poden fer els equips editorials de les revistes?

Decàleg de bones pràctiques

1) Paritat en els comitès

Assegurar comitès acadèmics i equips editorials de la revista amb el 50 % d'homes i el 50 % de dones. Aquesta paritat s'assoleix afegint tants membres del sexe menys representat com calguin per aconseguir-lo. Es pot optar pel 40 %-60 % reconegut per moltes institucions si la comunitat acadèmica de l'àrea temàtica de la revista fa difícil anar més enllà.

2) Paritat en els equips de revisió

Intentar aconseguir la màxima paritat de revisors i revisores. Si bé ja se sap que el problema de moltes revistes és aconseguir persones expertes que revisin els articles rebuts, cal buscar la màxima paritat (un 40 %-60 % es considera suficient) en aquest col·lectiu de persones clau que col·laboren de manera directa amb la qualitat de les publicacions. Cal verificar el percentatge de revisores d'articles dels anys anteriors i comprovar si la tendència de l'any actual va per bon camí, per tal de poder rectificar demanant més revisions a persones del sexe menys representat.

És recomanable també, com a mesura de transparència i per visibilitzar i reconèixer la feina feta, publicar en un lloc visible de la revista les llistes completes d'expertes i experts que han dut a terme alguna revisió en finalitzar cada any (sempre que el nombre d'articles publicats per la revista i la seva temàtica garanteixin que no podran ser identificats per les autores i els autors), o almenys publicar dades agregades que diferenciïn per sexe.

3) Revisions cegues (*double blind*)

És recomanable evitar biaixos, apriorismes i discriminacions que sorgeixen quan se sap el sexe, la nacionalitat o altres característiques de l'autoria. Les revisions anònimes a càrrec de les dues parts, o revisions cegues, eliminen aquest biaix.

4) Dades de recerca desagregades

Desagregar per sexe i gènere les dades en què es fonamenta la recerca publicada, sempre que sigui possible, ja que amb això garantim una recerca rigorosa i de qualitat. Es tracta de tenir en compte les característiques biològiques de les persones (sexe) i les socials i culturals de tots dos sexes (gènere), sempre que aquestes qüestions siguin rellevants per a la recerca i sigui pertinent assenyalar-les.

5) Visibilitat en la llista de referències

Triar com a recomanació de la revista, si és possible, estils de referències bibliogràfiques que permetin posar el nom complet de les autories.

6) Noms complets de les autories

Es recomana publicar els articles amb el nom de pila complet de les autores i dels autors dels treballs. Amb aquesta acció es busca visibilitzar les dones en els diferents àmbits de recerca científica. En el cas de les revistes internacionals, el nom de pila no sempre pot evidenciar el sexe/gènere, de manera que es pot optar per altres solucions com l'ús de símbols, la utilització de *she/her* en anglès o la incorporació de fotografies i d'una biografia breu.

7) Ús de llenguatge inclusiu

Utilitzar llenguatge inclusiu en la revista i fer-ho sense violar regles gramaticals ni atemptar contra l'economia del llenguatge. Això és possible moltes vegades, si bé és cert que alguns idiomes ho faciliten més que altres. Utilitzar llenguatge inclusiu no és fonamentalment una qüestió gramatical ni una mera qüestió tècnica, sinó que serveix per mostrar una intenció clara i un posicionament respecte a la igualtat entre homes i dones, i influeix en els comportaments socials.

8) Recomanació de l'ús de llenguatge inclusiu

Recomanar l'ús de llenguatge inclusiu en els articles publicats, si pot ser indicant alguna guia del servei lingüístic de la universitat o institució editora o de la seva unitat d'igualtat, per facilitar un ús correcte de les expressions sense discriminar ni forçar la gramàtica. El llenguatge és un instrument per entendre's, i actualment aquesta funció la compleix més bé si incorpora elements de llenguatge inclusiu. Els canvis en el llenguatge impliquen canvis en la societat i, per tant, tenen impacte social.

9) Comunicació i difusió

Comunicar totes les accions anteriors a les xarxes socials i als canals de difusió i comunicació de la revista promou la col·laboració, la transparència i la interacció entre diversos actors. En aquesta mateixa direcció, comunicar des de la revista informacions o esdeveniments que van més enllà de les accions concretes dutes a terme per l'equip editorial, però que tenen a veure amb la igualtat de gènere en el món acadèmic i de la recerca, així com en l'àmbit temàtic de la publicació, contribueix també a deixar clar l'interès de la revista per aquesta qüestió i la importància que atorga al tema. Una possible opció seria promoure un monogràfic de l'àmbit temàtic de la revista centrat específicament en el tema del gènere.

10) Equilibri en la citació

Sovint, les contribucions científiques de les dones se subestimen i se citen amb menys freqüència que les dels seus homòlegs masculins. Cal procurar i impulsar que les persones que investiguen, les institucions i les revistes fomentin un cert equilibri en la proporció d'articles escrits per homes i dones que se citen.

Referències bibliogràfiques

Abadal, Ernest, & Da-Silveira, Lúcia (2020). Open peer review: otro paso hacia la ciencia abierta por parte de las revistas científicas. *Anuario ThinkEPI*, 14. <https://doi.org/10.3145/thinkepi.2020.e14e02>

Corominas Rodríguez, Elsa (2022). La necesidad de contribuir a la igualdad de género desde las revistas científicas. *Aula Magna 2.0* [Blog]. <https://cuedespyd.hypotheses.org/11430>

Fressoli, Mariano, & De Filippo, Daniela (2021). Nuevos escenarios y desafíos para la ciencia abierta. Entre el optimismo y la incertidumbre. *Arbor*, 197(799), a586. <https://doi.org/10.3989/arbor.2021.799001>

López Lloreda, Claudia (2022). Women researchers are cited less than men. Here's why—and what can be done about it. *Science*. <https://www.science.org/content/article/women-researchers-cited-less-men-heres-why-what-can-done>

Sumner, Jane (2018). The Gender Balance Assessment Tool (GBAT): A Web-Based Tool for Estimating Gender Balance in Syllabi and Bibliographies. *PS: Political Science & Politics*, 51(2), 396-400. doi:10.1017/S1049096517002074. <https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/abs/gender-balance-assessment-tool-gbat-a-webbased-tool-for-estimating-gender-balance-in-syllabi-and-bibliographies/1D63629A4A52FC04AF9EAF94A67F6A9B>